

Aan de slag met *Metropole op School*

Met de leerlijn *Metropole op School* krijgt muziek-educatie vanuit het Metropole Orkest een plaats in het primair onderwijs. In de leerlijn en het onderwijskundig concept leest u meer over de achtergronden van het lesmateriaal en de didactische inzichten die eraan ten grondslag lagen. Ook vindt u een schematische weergave van de leerlijn. In dit document gaat het specifiek over het lesmateriaal voor groep 3/4.

1. Metropole Orkest

Het Metropole Orkest ziet 'mensen raken' als de essentie van muziek. Door deze missie staat het orkest dicht bij de mensen, is het orkest experimenteel en heeft het een voortrekkersrol in de muziekwereld. Het Metropole Orkest biedt diverse artiesten een podium en geeft vaak spectaculaire shows. Het orkest is het grootste professionele pop- en jazzorkest ter wereld, maar functioneert ook als bruggenbouwer richting de klassieke muziek. De muziekgenres die het Metropole Orkest uitvoert, zijn erg breed: de muzikanten spelen zowel hedendaagse als klassieke muziek en de genres variëren van wereldmuziek tot musical en van pop tot cabaret.

1.1 Geschiedenis

Het Metropole Orkest werd in 1945 opgericht als ensemble dat het volk vertier en hoop moest bieden. Vooraanstaande muzikanten uit heel Europa traden toe tot het ensemble, dat al snel uitgroeide tot een orkest. Tegenwoordig zijn er meer dan zestig mensen werkzaam bij het orkest.

Sinds 2012 is het Metropole Orkest zelfstandig. Voorheen werd het orkest gefinancierd uit het omroepbudget; tegenwoordig genereert het orkest voor een groot deel eigen inkomsten, door bijvoorbeeld samenwerkingen aan te gaan met muziekfestivals en -evenementen als North Sea Jazz en de 3FM Awards. Ook toont het Metropole Orkest zich ondernemend door eigen tickets te verkopen, aanstormende talenten te helpen bij hun ontwikkeling en educatieprogramma's te ontwikkelen. De leerlijn *Metropole op School* is daar een voorbeeld van.

1.2 Missie

Het Metropole Orkest werkt actief aan het realiseren van zijn missie. Doelstellingen, activiteiten en budgetten zijn zodanig ingericht en gefocust dat de missie zo optimaal mogelijk wordt waargemaakt. De missie geeft daarom richting aan het beleid, de uitvoering en de investeringen. In de verwoording van de missie van het Metropole Orkest wordt de bestaansreden van het orkest als volgt omschreven:

- 'The worlds' leading pop and jazz orchestra': het Metropole Orkest wordt gezien als een van de beste jazz- en poporkesten ter wereld. De muziek van het Metropole Orkest raakt, ontroert, inspireert en verbindt mensen.
- Er is geen cultuurinstelling die meer Nederlanders bereikt. Als ambassadeur van Nederland heeft het orkest in het buitenland veel aanzien.

- Als top van de piramide stimuleert het orkest actief educatie en het amateurveld en inspireert het nieuwe generaties musici in de lichte muziek.
- Het Metropole Orkest vernieuwt de lichte muziek en houdt haar rijke erfgoed levend.

Het Metropole Orkest wil deze missie uitdragen door sociaal-maatschappelijk actief te zijn en het muziekonderwijs terug te brengen in het primair en voortgezet onderwijs in Nederland. De muziekgenres die het orkest speelt zijn daar uitermate geschikt voor. Op deze manier maken leerlingen kennis met de werking van muziek, raken zij geïnspireerd door de lichte muziek van het orkest en wordt het rijke erfgoed levend gehouden (Metropole Orkest, z.d.).

1.3 Doelen

Het Metropole Orkest streeft ernaar om kinderen en jongeren te inspireren en te raken door gebruik te maken van toegankelijke opdrachten en authentiek klinkend materiaal. Het ontwikkelen van een leerlijn voor het primair en voortgezet onderwijs zorgt ervoor dat dat doel bereikt wordt en verstevigt de maatschappelijke positie en het ondernemerschap van het orkest.

Het Metropole Orkest wordt in de internationale muziekwereld hoog gewaardeerd. Het orkest krijgt daarom veel belangstelling in toegankelijke settings, zoals op popfestivals. Daarnaast coacht het jonge talenten. Met behulp van een leerlijn die gebruikt kan worden in het primair en voortgezet onderwijs zorgt het orkest ervoor dat de lichte muziek van het orkest voor een breed publiek beschikbaar gemaakt wordt. Door de lesboekjes mee te geven aan de leerlingen, komen ouders ook in contact met het muziekonderwijs van het Metropole Orkest.

1.4 Educatief model

Wat wil het Metropole Orkest met het educatieve programma bewerkstelligen en hoe? Bij het ontwikkelen van de lessenserie is uitgegaan van een aantal didactische principes:

- Authentiek klinkend materiaal nodigt uit om verder onderzocht te worden.
- Muziek klinkt en kan vastgelegd worden: muziek kunnen vastleggen en vastgelegde muziek kunnen lezen is geen voorwaarde voor muziekonderwijs.
- De nieuwsgierigheid die muziek teweegbrengt, zorgt voor intrinsieke motivatie.
- Muziek maak je samen met anderen (samenwerkend leren).
- Uitdagende muzikale opdrachten sluiten aan bij de exploratiewens van kinderen.
- De docent is niet leidend in het lesmateriaal en heeft dus geen specifieke voorkennis nodig; de leerkracht volgt en stuurt het leerproces van de leerlingen.
- Gedifferentieerd leren sluit aan bij niveauverschillen, verschillen in voorkennis en diverse leerstijlen.

De missie van het Metropole Orkest en van de lessen-

serie is gericht op ontdekken, raken en samenbrengen. Geprikkeld worden is daarbij belangrijk, maar ook samenwerken en ondervinden door middel van ervaringsgericht leren. Leerlingen die een auditieve, geordende of abstracte, theoretische of praktische leerstijl hebben, kunnen hun talenten kwijt in de diverse opdrachten (Kaldeway, 2007).

2. Project basisscholen Metropole

Het Metropole Orkest probeert zich op meerdere manieren aan jongeren te binden, bijvoorbeeld door op te treden op bekende podia als de Melkweg en Paradiso, maar ook door acties op sociale media te organiseren. *Metropole op School* is een voorbeeld van de manier waarop het Metropole Orkest aansluiting probeert te vinden bij jonge mensen. Het lesmateriaal dat aan het primair onderwijs aangeboden wordt, is het begin van een doorlopende leerlijn voor het primair en het voortgezet onderwijs.

Metropole op School bestaat voor groep 3/4 uit zes werkboekjes van acht pagina's, een digitaal platform en docentenmateriaal. In de boekjes (per thema verdeeld) wordt expliciet aangesloten bij dat wat de leerlingen al weten. Die kennis wordt vergroot door een persoonlijk boekje met doordachte en daarbij aansluitende opdrachten aan te bieden, waardoor er gewerkt wordt in de zone van naaste ontwikkeling (SLO, z.d.). Ervaren staat daarbij centraal. De doelgroep van het lesmateriaal is groter dan die van een concert van het Metropole Orkest: leerlingen krijgen kennis en ervaringen mee over muziek, maar ook hun ouders kunnen de boekjes na afloop inzien en worden soms zelfs bij de opdrachten betrokken.

2.1 Context van de lessenserie

In 2015 bestond het Metropole Orkest 70 jaar en was het 100 jaar geleden dat oprichter van het orkest en eerste dirigent en Dolf van der Linden werd geboren. Voor het orkest was dit het uitgelezen moment om een breed publiek te laten genieten van de lichte genres die er gespeeld worden. Met het verschijnen van lesmateriaal voor het primair onderwijs speelt het Metropole Orkest sinds 2015 in op de behoefte aan muzikeducatie vanuit het onderwijs en de overheid. Het lesmateriaal wordt nu uitgebreid en ook voor andere leeftijdsfasen geschikt gemaakt.

Uit onderzoek blijkt dat directies en leerkrachten vierkant achter de stelling staan dat onderwijs meer is dan alleen taal en rekenen (Van Schilt-Mol, e.a., 2012). Niet alle kinderen kunnen muzikles volgen, omdat die vaak behoorlijk duur zijn (Fluxus, z.d.). Minister Bussemaker stelde in de Cultuurnota 2017 – 2020 vast dat muzikonderwijs gefaciliteerd en getoetst moet worden en dat er een inspanningsverplichting op het gebied van cultuureducatie gesteld moet worden (naast sport en techniek).

Op verzoek van de minister is kunstzinnige oriëntatie door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) als een van de zeven leergebieden uit het primair onderwijs beschreven in een doorlopende leerlijn. Naast deze positieve ontwikkelingen is er tegelijkertijd ook sprake van bezuinigingen in de culturele sector, waardoor

de culturele ontwikkelkansen voor kinderen afnemen, zeker regionaal. Met een landelijk lesprogramma kan muzikeducatie (weer) beschikbaar worden voor een grote groep kinderen (Handreiking muzikonderwijs 2020, 2014).

Het gevolg van deze ontwikkelingen is dat er veel aanbod is op het gebied van muzikonderwijs. Daarbij wordt er vooral teruggegrepen op het traditionele muzikonderwijs: uitleggen wat een instrument is en van daaruit verder werken. Er is daarbij een verschuiving te zien van frontaal/klassikaal onderwijs – waarbij de docent voorin de klas staat en alle leerlingen tegelijkertijd kennis laat nemen van theorie of een opdracht laat maken – naar ervaringsgericht onderwijs. Bij het eigentijdse ervaringsgerichte onderwijs waarop *Metropole op School* gestoeld is, staat initiatief, milieuverrijking en de dialoog centraal. Dat betekent dat leerlingen zelf het initiatief nemen om de wereld om zich heen te verkennen binnen een rijke en goed georganiseerde omgeving, waarin de leerkracht hen helpt hun ervaringen te plaatsen. Het accent ligt daarbij op het proces, niet op het uiteindelijke product, hoewel het belang van beoordeling en toetsing niet vergeten wordt (Green, 2005).

Metropole op School staat daarmee voor eigentijds muzikonderwijs waarbij de ervaring centraal staat en het uitgangspunt authentiek klinkend materiaal is, dat echt gespeeld is door het orkest. Dat materiaal, in de vorm van lichte muziek, vergroot de transfer van het lesmateriaal naar de leefwereld van kinderen: er wordt geleerd met behulp van maatschappelijk betekenisvolle inhoud en waarmee de relevantie van het leren buiten de school duidelijk wordt gemaakt (Haanstra, 2011). Dat heeft een aantal positieve gevolgen:

- Leerlingen leggen een *inhoudelijke verbinding* met de muzikwereld en de uitvoerende muzikanten waardoor hun motivatie hoger is.
- Door school, thuis en de maatschappij met elkaar te verbinden, passen leerlingen productieve en kunstbeschouwelijke kennis ook buiten de school toe.
- Opdrachten zijn toegankelijk doordat ze verwijzen naar het informele genre popmuziek, dat anders dan klassieke muziek minder aan conventies gebonden is. Een directe en authentieke gevoelsuiting staat in de muziek centraal (Green, 2005).

Het leerproces dat zo ontstaat, kenmerkt zich door de integratie van luisteren, optreden, improviseren en componeren, met de nadruk op productie en creativiteit. In het formelere domein zijn deze vaardigheden juist gescheiden en ligt de nadruk op reproductie (Green, 2005). Dat is bij *Metropole op School* nadrukkelijk niet het geval.

In juni 2014 publiceerde SLO een leerplankader kunstzinnige oriëntatie, waar de kerndoelen in dit domein in uitgewerkt zijn en waarbij ook is gespecificeerd hoe de domeinen zich verhouden tot andere leergebieden in het primair onderwijs. Met deze handvatten wil SLO de samenwerking tussen scholen en culturele aanbieders, zoals het Metropole Orkest, stimuleren. Meer over de manier waarop deze kerndoelen verwerkt zijn in *Metropole op School* vindt u in hoofdstuk 4, 'Leerlijn'.

2.2 Doelen en resultaten

De leerdoelen in de boekjes en de competenties op de domeinen oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, reflecteren en evalueren leiden uiteindelijk naar het streefniveau aan het einde van de basisschool.

Dat biedt een goede basis voor het voortzetten van de leerlijn *Metropole op School* in het voortgezet onderwijs. Daarvoor heeft SLO een aantal streefniveaus voor het einde van de basisschool gesteld (SLO, z.d.).

Oriënteren	Onderzoeken	Uitvoeren	Reflecteren en evalueren
De leerling kan betekenis geven aan (live) muziek uit verschillende tijden, stijlen en culturen, kan kennis nemen van betekenissen die anderen daar aan geven (waaronder de componist of de uitvoerder) en kan deze aan die van hemzelf spiegelen.	De leerling kan gericht luisteren naar muziek uit verschillende tijden, stijlen en culturen, en kan daarin de klank-, vorm- en betekenisaspecten herkennen en benoemen.	De leerling kan (zelfstandig, zuiver, helder gearticuleerd en met expressie) liederen en canons zingen, al dan niet met begeleiding.	De leerling kan overwogen keuzes maken voor zijn composities en die communiceren met anderen.
	De leerling kan klank-, vorm- en/of betekenisaspecten van muziek in zijn composities verwerken en daarbij de vormprincipes herhaling, contrast en variatie toepassen.	De leerling kan zelfstandig, ritmisch en in de maat, eenvoudig ritmische en melodische (begeleidings)patronen en spelstukken uitvoeren, zowel een- als meerstemmig, en kan daarbij reageren op lied(leidings)gebaren.	De leerling kan constructieve feedback geven.
	De leerling kan zijn muzikale ideeën vormgeven en uitvoeren met behulp van zijn stem, (school)instrumentarium, (muziek) technologie en beweging. De leerling kan zijn composities noteren en reproduceren met behulp van picturale en grafische notatievormen.	De leerling kan alleen en in groepsverband bestaande, eenvoudig grafisch en traditioneel genoteerde composities zowel auditief volgen als uitvoeren.	De leerling staat open voor feedback en kan die eventueel verwerken in het eigen werk(proces).
		De leerling kent de namen en speelwijzen van het (school) instrumentarium en die van het pop- en (westerse) klassieke instrumentarium.	De leerling heeft enige kennis van en inzicht in de betekenis die muziek heeft voor het dagelijks leven van mensen van vroeger en nu, zoals feesten, verdriet, massamedia en beïnvloeding van gedrag.
		De leerling kan (alleen en in groepsverband) een eigen idee of bestaande compositie uitvoeren en presenteren aan anderen en doet dat met overtuiging.	

Docenten werken door leerlingen verschillende competenties aan te leren toe naar deze streefniveaus. De competenties die in *Metropole op school* voor groep 3/4 voorkomen, zijn de competenties die volgens SLO passen bij deze leeftijdsgroep en de leeftijdsgroepen die erop volgen, de groepen 5 en 6 en tot slot 7 en 8.

De competenties die in de boekjes aangesproken worden, zijn de volgende:

- De leerling kan verschillen in klank en de vormaspecten herhaling en contrast in een breed repertoire van muziek herkennen en benoemen.
- De leerling kan actief luisteren naar (live) muziek uit een breed muziek(-theater) repertoire, aansluitend bij zijn belevingswereld.
- De leerling kan kennismaken van betekenissen die anderen aan muziek geven, waaronder de componist.

- De leerling kan muziekstukjes ontwerpen met (willekeurige) gebruikmaking van muzikale tegenstellingen, herhaling en contrast.
- De leerling kan zijn muzikale ideeën picturaal en grafisch weergeven en reproduceren.
- De leerling kan meezingen met een begeleiding.
- De leerling kent liedjes in meerdere talen en van diverse culturen.
- De leerling kan de maat en eenvoudige ritmische (begeleidings-)patronen uitvoeren.
- De leerling kan adequaat reageren op eenvoudige (lied)leidingsgebaren voor maat/puls.
- De leerling kan in groepsverband picturaal en eenvoudig grafisch genoteerde composities uitvoeren.
- De leerling kent de namen en speelwijzen van het schoolinstrumentarium en van enkele veelvoorkomende instrumenten van het pop- en (Westerse) klassieke instrumentarium.

- De leerling heeft bij het musiceren in groepsverband aandacht voor het samen zingen en spelen.
- De leerling kan (alleen en in groepsverband) een kort muziekstukje aan anderen presenteren.
- De leerling kan (in overleg) muzikale keuzes maken en daarover vertellen.
- De leerling kan feedback geven op het werk(proces) van anderen.
- De leerling heeft enige kennis van de plaats van muziek in het leven van mensen van vroeger en nu.

Omdat de transfer van deze competenties hoog is (er worden veel maatschappelijk relevante aspecten in genoemd), is het resultaat navenant. In de provincie Limburg, waar met het project DOOR wordt gewerkt, is dan ook een sterke structuur ontstaan tussen het primair onderwijs, het lokale culturele veld, de pabo, het provinciale culturele veld en het voortgezet onderwijs. Daarmee helpt muziekonderwijs als *Metropole op School* een fundament te vormen voor de muzieksector, zowel plaatselijk als landelijk (DOOR, z.d.).

2.5 Effecten van de lessenserie

Muziek zit in het DNA van heel veel culturen en vormt een communicatiemiddel dat als sociale verbinder fungeert (Unipartners, 2014). Overall in de samenleving is muziek te vinden: achtergrondmuziek in televisieseries, jingles in reclames, nieuwe hits op de radio, fanfare in het dorp, grote popfestivals en klassieke concerten. Daarom is het bewaren van dit

culturele erfgoed ook van zulk groot belang. Muziek is een manier waarop mensen zich uitdrukken, een universele taal. Het heeft invloed op luisteraars, op de samenleving en op de emoties die we voelen. Muziek is een kunstuiting die grenzen laat vervagen. Het kunstgenre wordt gemaakt door culturen en het creëert culturen (DOOR, z.d.). Het is daarom van belang om kinderen uit te dagen zelf klinkend materiaal te gaan creëren, ze achtergrondinformatie bij deze muzikale en culturele boodschappen te laten vinden, ze te trainen in aandachtig luisteren naar muzikaal materiaal, ze te laten bewegen op muziek en ze muziekstukken te leren analyseren.

Doordat *Metropole op School* klinkend materiaal als basis heeft, wordt er in een universele taal (muziek) gecommuniceerd (DOOR, z.d.). Uit een wetenschappelijk overzicht van de effecten van muziekonderwijs bleek dat er verbindingen tussen culturen worden gelegd, waardoor er op school een veilig schoolklimaat en een goede sfeer kunnen ontstaan (Unipartners, 2014).

Professor Erik Scherder stelt dat het bespelen van een muziekinstrument mensen op drie manieren kan verrijken: motorisch, visueel, en auditief (Universiteit van Nederland, 2013). Muziek heeft direct invloed op de ontwikkeling van allerlei cognitieve, mentale, sociale, persoonlijke en motorische functies van het brein (Unipartners, 2014).

Cognitief	Mentaal	Sociaal	Persoonlijk	Motorisch
<ul style="list-style-type: none"> • Verhoogde algemene schoolprestaties • Verhoogd IQ • Analytisch vermogen verbeterd • Abstractievermogen verbeterd • Verbeterd executief functioneren • Beter onderdrukken van impulsen • Verbeterde aandacht • Verbetering in het selecteren van relevante informatie uit een grote bron aan informatie • Verbeterd geheugen • Verbeterde taalontwikkeling en verwerking • Verbetering in leesvaardigheid • Verbetering in toondiscriminatie • Verbetering in het herkennen van emoties uit muziekstukken en stemgeluiden • Verbetering in gehoorvaardigheden • Verbetering in het ruimtelijk inzicht 	<ul style="list-style-type: none"> • Beter functioneren van het brein, meer zenuwverbindingen • Buffer tegen hersenaandoeningen op latere leeftijd • Verbeterd associatief leren tussen sensorisch en motorisch handelen • Het beter koppelen van verschillende soorten van informatie (uit de omgeving en uit het geheugen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Beter omgaan met conflicten • Beter omgaan met gevoelens van agressiviteit • Groepsgevoel • Groepsdiscipline 	<ul style="list-style-type: none"> • Beter omgaan met trots • Beter omgaan met onzekerheid • Betere emotionele vaardigheden • Zelfvertrouwen • Beter omgaan met aandachtvaardigheden • Betere emotionele stabiliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering in het koppelen van sensorische met motorische handelingen • Verbetering in de fijne motoriek

Dit effect op leerlingen heeft ook een breder maatschappelijk effect. In veel beroepen is samenwerken heel belangrijk, net als plannen en het onderdrukken van impulsen. Ook op het gebied van verbeterde sociale vaardigheden profiteert het bedrijfsleven op termijn van verbeterd muziekonderwijs (Unipartners, 2014).

3. Metropole Orkest en *Metropole op School*

In de themaboekjes maken de leerlingen kennis met verschillende aspecten van hedendaagse muziek. Zo leren ze muziek aan beeld te koppelen, ze oefenen met bodysounds, ze leren muziek te herkennen in het dagelijks leven, de verbinding tussen muziek en beweging te zien en wereldmuziek. Na het doorwerken van dit lesmateriaal voor muziekeducatie kunnen leerlingen muziek gemakkelijker gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren. Daarnaast kunnen ze reflecteren op hun eigen werk en dat van anderen. Ook hebben ze meer kennis verworven over en krijgen ze meer waardering voor aspecten van cultureel erfgoed (SLO, z.d.).

Metropole op School maakt het cultureel erfgoed van het Metropole Orkest beschikbaar voor een grote groep kinderen en bereidt voor op een verdere muzikale ontwikkeling in het voortgezet onderwijs. De naam verwezenlijkt de missie: het karakter en de rijkdom van het Metropole Orkest delen met een breed en jong publiek, door transfer te creëren van het culturele veld naar het onderwijs.

De succesvolle eigenschappen van het Metropole Orkest zijn voor zover mogelijk in de boekjes opgenomen. Dat heeft de volgende consequenties voor het lesmateriaal:

- Het genre van de stukken die het Metropole Orkest speelt, lichte muziek, staat centraal in de lesboekjes. Dat maakt de muziekstukken die de leerlingen beluisteren toegankelijk en herkenbaar.
- *Metropole op School* heeft het verspreiden van het cultureel erfgoed hoog in het vaandel staan. Daarom speelt het beluisteren van authentiek materiaal (originele muziekstukken) een grote rol in de themaboekjes. Hierbij wordt dus effectief gebruikgemaakt van de bestaande muzikale infrastructuur.
- Naar een muziekstuk van het Metropole Orkest luistert iedereen vanuit een ander referentiekader. Daarom is ook het lesmateriaal aansluitend bij verschillende referentiekaders van leerlingen geschreven. Er zijn bijvoorbeeld extra opdrachten in de boekjes opgenomen, die interessant kunnen zijn voor snelle leerlingen of voor leerlingen die al wat meer ervaring hebben met muziek.
- Het Metropole Orkest is experimenteel en speelt daardoor in op nieuwe trends. Daarom wordt er bij het lesmateriaal ook een digitaal platform aangeboden, waarop aanvullend materiaal te vinden is.

4. Leerlijn

De boekjes en het digitale materiaal zijn afgestemd op de kerndoelen voor het primair onderwijs, zoals vastgesteld door SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling. Scholen kunnen het ingekochte cultuuraanbod aan de hand van deze kerndoelen verantwoorden. Voor elk thema zijn concrete leerdoelen in de vorm van can-do-statements opgenomen.

4.1 Kerndoelen

Om de leerlijn optimaal te laten aansluiten bij de te behandelen kerndoelen 'kunst en cultuur' die horen bij het leergebied kunstzinnige oriëntatie in het basisonderwijs, is rekening gehouden met de volgende kerndoelen:

- 54:** De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.
- 55:** De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- 56:** De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Bij kunstzinnige oriëntatie maken leerlingen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten waarmee mensen vorm en betekenis hebben gegeven aan hun bestaan. Leerlingen leren ook zélf vorm en betekenis te geven aan hun bestaan. Ze leren de inhouden, vaardigheden en attitudes van de kunstzinnige vakdisciplines (bewust) te gebruiken in hun proces van vormgeving en betekenisgeving. Daarbij wordt steeds gewerkt met de rode draad oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren (SLO, z.d.)

Kerndoel 54	Kerndoel 55	Kerndoel 56
<p>Bij muziek ontwikkelen de leerlingen zich muzikaal. Dat kan door leerlingen zelf muziek te laten maken (zingen of spelen) en door ze naar muziek te laten luisteren. Het gaat erom dat leerlingen zich bewust worden van gevoelens en ideeën die muziek bij hen oproept en dat ze manieren krijgen aangereikt om door en over muziek te communiceren. Leerlingen werken samen en leren op elkaar in te spelen. Drama, dans en muziek komen vaak in combinatie voor.</p>	<p>Bij reflecteren wordt er zowel op het product, als op het proces van werken gereflecteerd. Er kan gereflecteerd worden op (het (eigen) maakproces van) een lied of op het werk van professionele kunstenaars. Ook het reflecteren op aspecten van cultureel erfgoed behoort hiertoe. De samenhang tussen de betekenis, de functie en de plaats in een cultuur zijn daarbij onderwerpen die belicht worden.</p>	<p>Bij dit kerndoel gaat het over kennis van cultureel erfgoed. Onder cultureel erfgoed worden zaken uit het verleden bedoeld die we de moeite waard vinden om te bewaren. Het gaat daarbij over objecten uit het verleden, rituelen, gebruiken, verhalen van mensen uit het verleden en over kunst. Het gaat erom dat leerlingen worden uitgedaagd kunst en erfgoed te beleven, te bevragen, erover te communiceren en te filosoferen. Ook gaat het om de waardering ervan.</p>

Elk kerndoel bevat voor de doelgroep, leerlingen uit groep 3/4, specifieke eigenschappen die vertaald zijn in een leerlijn voor het primair onderwijs. Zo worden er onderwerpen uit de belangstellingswereld van kinderen aangesneden. Vaak zijn dat onderwerpen die dicht bij hen liggen maar ook hun nieuwsgierigheid trekken, zoals fantasiefiguren, andere landen en de ruimte. Het lesmateriaal sluit aan op competenties die leerlingen in groep 1/2 bereiken, zoals het geven van een eigen betekenis aan muziek, het maken van geïmproviseerde klankstukjes en het in groepsverband zingen van eenvoudige liedjes. In groep 3/4 gaan leerlingen hiermee verder: ze leren nu ook de betekenis die anderen aan muziek geven te begrijpen, muziekstukjes ontwerpen en zingen, ook in andere talen (SLO, z.d.).

De leerlijn behorend bij de kerndoelen 54, 55 en 56 sluit aan bij het niveau dat leerlingen in groep 5/6 moeten hebben. In dat leerjaar breiden leerlingen hun kennis uit. Ze leren bijvoorbeeld structuur aanbrengen in hun composities en zelfstandig en in canon zingen. De kerndoelen 54, 55 en 56 en de deelvaardigheden oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, reflecteren en evalueren komen op verschillende manieren terug in het lesmateriaal. De kerndoelen sluiten daarmee aan op de kerndoelen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs op het gebied van muziek in het domein Kunst en Cultuur:

- 48:** De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, ervaringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen.
- 49:** De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.
- 50:** De leerling leert, op grond van enige achtergrondkennis, te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en te luisteren naar theater-, dans- en filmvoorstellingen.
- 51:** De leerling leert, met behulp van visuele of audiotieve middelen, verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten (als toeschouwer en als deelnemer).
- 52:** De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder kunstenaars.

Metropole op School vormt daarmee een doorgaande leerlijn vanaf groep 1/2 in de onderbouw van het primair onderwijs, naar groep 3/4, 5/6, 7/8 naar het voortgezet onderwijs.

4.2 Leerdoelen in *can do*-statements

De leerdoelen van de thema's zijn vertaald in *can do*-statements, die direct laten zien wat leerlingen leren in elk boekje.

Boekje 1: Fantasie		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan muziek gebruiken om te fantaseren en te associëren. • De leerling kan zijn associatie vertalen in getekend beeld. • De leerling kan beeld en muziek aan elkaar koppelen. • De leerling kan instrumenten op gehoor herkennen. • De leerling kan volgorde en structuur in muziek en beeld herkennen. • De leerling kan tekst koppelen aan muziek. • De leerling kan meespelen met ritmes. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan blaasinstrumenten herkennen en benoemen. • De leerling kan hoge en lage tonen herkennen en onderscheiden. • De leerling kan meezingen met een bestaand lied. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan instrumenten op gehoor onderscheiden. • De leerling kan volgordes in muziek onderscheiden. • De leerling kan een lied meezingen. • De leerling kan muziek vertalen in verhalend beeld of woord. • De leerling kan een onderwerp of thema uitbeelden met zijn lichaam. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan verschillende onderdelen van het blaasinstrument klarinet herkennen. • De leerling kan verschillende onderdelen van het muziek-instrument klarinet benoemen.

Boekje 2: Mijn lijf		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan woorden in muziek herkennen en ze koppelen aan woorden op papier. • De leerling kan de frequentie van muzikale fragmenten herkennen. • De leerling kan de betekenis van tekst in muziek herkennen en toepassen. • De leerling kan een lied meezingen. • De leerling kan woorden in een songtekst herkennen. • De leerling kan eenvoudige ritmes herkennen. • De leerling kan verschillen tussen ritmes weergeven. • De leerling kan zelf een ritme bedenken en presenteren. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan zelf een interviewvraag bedenken. • De leerling kan herkennen welke speelwijze bij welk instrument hoort. • De leerling kan hele woorden van woorddelen maken. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan lichaamsdelen benoemen en tekstueel weergeven. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan met alledaagse voorwerpen zelf een ritme maken. • De leerling kan een gecomponeerd ritme grafisch weergeven. • De leerling kan een gecomponeerd ritme presenteren aan de klas.

Boekje 3: Dagje uit		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan gevoel koppelen aan muziek. • De leerling kan emotie verwerken in een gezongen lied. • De leerling kan zelf geluiden bedenken bij vaststaande thema's. • De leerling kan muziek koppelen aan gegeven beelden. • De leerling kan zelf een beeld creëren bij gegeven muziek. • De leerling kan instrumenten op gehoor herkennen. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan de onderdelen van een viool benoemen. • De leerling kan tempoverschillen in muziek herkennen. • De leerling kan verschil in de lengte van noten herkennen. • De leerling kan de sfeer of emotie in muziek herkennen. • De leerling kan zijn eigen smaak in muziek kenbaar maken. • De leerling kan zijn fantasie verwerken in een 3D-knutselproject. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan een muziekstuk met verschillende emoties zingen. • De leerling kan zelf een thema bedenken bij een reeks bestaande thema's. • De leerling kan het materiaal van een muziekinstrument benoemen. • De leerling kan een geluid bedenken bij een 3D-knutselproject. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan instrumenten, frequentie en toonhoogte in muziek herkennen en benoemen.

Boekje 4: Zingen + swingen		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan de kenmerken van een muziekgenre benoemen. • De leerling kan zijn eigen smaak in muziek benoemen. • De leerling kan een eigen beeld creëren bij een gegeven beeld- en muziekfragment. • De leerling kan emotie herkennen in muziek. • De leerling kan de omvang van een koor bepalen. • De leerling kan structuur in een muziekstuk herkennen en benoemen. • De leerling kan solo-fragmenten in muziek herkennen. • De leerling kan delen van een muziekstuk meezingen. • De leerling kan tekstuele delen in muziek herkennen en op de juiste plaats zetten. • De leerling kan in een groep zingen. • De leerling kan een klapritme nadoen. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan een toonladder compleet maken. • De leerling kan een toonladder herkennen. • De leerling kan de kenmerken van het genre musical benoemen. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan meezingen met een bestaand lied in een andere taal. • De leerling kan een stukje solo zingen. • De leerling kan zelf een muzikaal stuk in het genre musical maken bij een bestaand lied. • De leerling kan handbewegingen koppelen aan een lied. • De leerling kan zelf woorden creëren die passen bij het musicalgenre. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan de taal van een lied herkennen. • De leerling kan de betekenis van woorden in een anderstalig lied herkennen. • De leerling kan een anderstalig lied nazingen en erbij dansen. • De leerling kan een choreografie grafisch weergeven.

Boekje 5: Naar de maan		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan woorden in een lied herkennen. • De leerling kan zijn eigen gevoel bij een lied benoemen. • De leerling kan hoogte en laagte in een muziekstuk herkennen. • De leerling kan zich een beeld vormen bij een muziekstuk. • De leerling kan instrumenten herkennen in een muziekstuk. • De leerling kan zelf muziekinstrumenten die hij hoort opschrijven. • De leerling kan sfeer in een muziekstuk met beeld benoemen. • De leerling kan herkennen wat de taken van een dirigent zijn. • De leerling kan zijn eigen voorkeur voor een muziekinstrument benoemen. • De leerling kan het verschil tussen strijk-, blaas- en slaginstrumenten herkennen. • De leerling kan zelf muziek maken door gebruik te maken van een online tool. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan zijn voorkeur voor een speelwijze benoemen. • De leerling kan benoemen welke instrumenten er bij de strijk, blaas-, slag- en snaarinstrumenten horen. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan meezingen en meebewegen met een muziekstuk. • De leerling kan zelfstandig en thuis muziek maken met behulp van een online tool. • De leerling kan een instrument beeldend weergeven. • De leerling kan zelf een muziekstuk maken binnen een gegeven thema. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan het verschil tussen instrumenten van verschillende materialen benoemen. • De leerling kan onderdelen van instrumenten aan het juiste instrument koppelen.

Boekje 6: Overall muziek		
Basisopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan zijn eigen smaak in muziek benoemen. • De leerling kan beweging koppelen aan muziek. • De leerling kan betekenis geven aan een lied in een andere taal. • De leerling kan meezingen en meedansen met een deel van een lied. • De leerling kan verschillende talen in muziekstukken herkennen. • De leerling kan woorden in muziekstukken herkennen en er betekenis aan geven. • De leerling kan woorden in vreemde talen aan de Nederlandse betekenis ervan koppelen, zowel in woord als in beeld. • De leerling kan een filmpje als bron van informatie gebruiken. • De leerling kan zelf een ritme op tafel spelen. • De leerling kan zelf een eenvoudig percussie-instrument creëren. • De leerling kan zelf een kort ritme bedenken. • De leerling kan samen een ritme spelen. • De leerling kan zelf een trommel maken. • De leerling kan voorbeelden van instrumenten noemen bij strijk-, blaas- en slaginstrumenten. • De leerling kan liedjes in een andere taal benoemen. 	Differentiatie-opdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan zijn voorkeur voor dansmuziek benoemen. • De leerling kan verschillen in de uitvoering van eenzelfde muziekstuk herkennen. • De leerling kan gebaren bij muziek nabootsen. 	Verdiepingsopdrachten <ul style="list-style-type: none"> • De leerling kan verschillen tussen percussie-instrumenten herkennen.

In het verloop van de can do-statements is zo veel mogelijk rekening gehouden met de taxonomie van Bloom, met een opbouw in de niveaus onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en tot slot creëren. Door de opbouw is de drempel voor leerlingen lager. De differentiatie, door de keuzeopdrachten, maakt het mogelijk om ook het niveau 'creëren' bij de les te betrekken (Expertisecentrum Kunsttheorie, z.d.).

Bij de opdrachten is rekening gehouden met de verschillende factoren uit het creatieve proces, zoals geformuleerd door SLO: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren en reflecteren. Door aan te sluiten bij de voorkennis van leerlingen oriënteren ze zich op dat wat ze al weten. Nieuwe stof wordt met behulp van eenduidige vragen ('Hoe vaak zingt Aart het refrein?') gepresenteerd, zodat leerlingen de stof gaan onderzoeken. Omdat kinderen van nature nieuwsgierig zijn, is dit ook een belangrijk uitgangspunt in het

lesmateriaal. Het actieve bezig zijn met muziek uit zich in opdrachten die een uitvoerend karakter hebben. Dat kan op verschillende vlakken: in praktische zin, maar ook door weetjes over bijvoorbeeld instrumentengroepen te verwerken. Door opdrachten aan te bieden waarin leerlingen hun smaak onderzoeken, reflecteren ze op zichzelf. Soms wordt op de laatste pagina's van het boekje een samenvattende opdracht met verdieping gegeven. Bijvoorbeeld in thema 5, waar leerlingen oefenen met het plaatsen van instrumenten bij de juiste instrumentengroep. Zo verbinden ze de kennis die ze al hebben opgedaan met elkaar.

In de opdrachten komen zowel feiten als regels en begrippen, procedures en metacognitieve kennisaspecten terug, zoals reflectie en zelfregulering (Kunsttheorie Expertisecentrum, z.d.). Een voorbeeld van deze vierdeling:

	Feit	Begrip/regel	Procedure	Metacognitief
1. Fantasie	Het Metropole Orkest is een bekend orkest in Nederland.	Bij muziek kun je lekker wegdromen, daarom horen muziek en fantasie bij elkaar.	Als je kijkt en luistert naar gespeelde ritmes, kun je ze daarna nadoen.	Je kunt met je fantasie voorspellen wat er gebeurt als een filmpje stopt maar de muziek doorloopt.
2. Mijn lijf	Een refrein is iets dat herhaald wordt.	Je kunt muziek maken met je lijf.	Als je goed telt, weet je hoe vaak een ritme herhaald wordt in een lied.	Je kunt ritmes die je verzonnen hebt presenteren aan de klas.
3. Dagje uit	Pretparken zitten vol vrolijke deuntjes.	Iets leuks doen, is nog leuker met muziek erbij.	Je kunt horen of je een blaas-, strijk- of snaarinstrument hoort.	Je kunt door je fantasie te gebruiken in beeld verwerken wat jouw gedachten zijn.
4. Zingen + swingen	Muziek en dans horen bij elkaar.	Een stukje alleen zingen, noem je een solo.	Als je goed luistert naar de tekst, kun je de ontbrekende woorden invullen.	Je kunt zelf twee groepen verzinnen om een lied samen te zingen.
5. Naar de maan	Star Wars is een bekende film over de ruimte.	Een trombone is een soort grote trompet.	Je kunt horen welke instrumentenfamilie je hoort en daarbij passen verschillende instrumenten.	Je kunt bepalen welke speelmanier je het mooist vindt klinken.
6. Overal muziek	Een 'cat' is een kat.	Slaapliedjes bestaan in bijna alle landen.	Als je luistert naar de tekst, kun je horen welke talen er in welke volgorde voorkomen.	Je kunt bedenken welke liedjes in een andere taal jij eigenlijk kent en je kunt ontdekken welke liedjes anderen kennen.

4.3 Tussendoelen

Het verloop van de thema's is zo opgebouwd dat elk vorig boekje een bodem biedt voor nieuwe stof in het volgende boekje. Zo wordt leerstof over bijvoorbeeld instrumentenfamilies in boekje 1 later uitgebreid, bijvoorbeeld in thema 6, waar gevraagd wordt naar

specifieke instrumenten binnen de blazers en strijkers. Het raadsel op de achterkant van de eerste vijf boekjes legt steeds een link met het volgende boekje. In het voorwoord van elk boekje wordt verteld wat er in dat boekje aan bod komt.

Begin	1. Fantasie	2. Mijn lijf	3. Dagje uit
<p>Leerlingen hebben geen of een beperkte kennis van muziekinstrumenten, muziekstijlen, orkesten en hun eigen smaak in muziek.</p>	<p>Onderwerpen Fantasie Muziek en beeld Muziek en tekst Ritme</p> <p>Begrippen Orkest Muziekstuk Instrument Volgorde Klarinet Saxofoon Toonhoogte</p> <p>Doel Leerlingen kunnen muziek koppelen aan beeld, tekst en associatie.</p>	<p>Onderwerpen Muziek met je lijf Het bespelen van instrumenten</p> <p>Begrippen Frequentie/herhaling Refrein Ritme Drumstel</p> <p>Doel Leerlingen realiseren zich dat je niet alleen met een instrument muziek kan maken, maar ook met je lichaam.</p>	<p>Onderwerpen Muziek in je leven</p> <p>Begrippen Omgevingsgeluiden Dierengeluiden Emotie Instrumentenfamilies Viool</p> <p>Doel Leerlingen ontdekken muziek in hun directe omgeving.</p>

4. Zingen + swingen	5. Naar de maan	6. Overal muziek	Eind
<p>Onderwerpen Musicalmuziek Dansmuziek</p> <p>Begrippen Musical Koor Refrein Solo Blokfluit Dwarsfluit Contrabas Toonladder Handzingen</p> <p>Doel Leerlingen ontdekken wat je allemaal met muziek kunt doen: zingen, spelen en dansen.</p>	<p>Onderwerpen Filmmuziek Instrumentenfamilies Elektronische muziek</p> <p>Begrippen Dirigent Toonhoogte Hoorn Marimba Cello</p> <p>Doel Leerlingen kunnen muziekgenres en instrumentenfamilies overzien.</p>	<p>Onderwerpen Wereldmuziek</p> <p>Begrippen Songteksten Gebaren Percussie Ritme Trommel</p> <p>Doel Leerlingen leren muziek uit verschillende landen en in verschillende talen en de rol van ritme daarin kennen.</p>	<p>Leerlingen kunnen actief luisteren naar muziek en daar betekenis aan geven. Ze kunnen ook zelf bedachte composities grafisch weergeven. Leerlingen kunnen meezingen en daarbij begeleiding volgen. Ze kennen veelvoorkomende instrumenten. Leerlingen kunnen muziek presenteren en daarin keuzes maken. Ze hebben ook een beeld van de betekenis van muziek in het leven van mensen.</p>

4.4 Concrete inhoud van de boekjes

De thema's zijn naar de leerdoelen, kerndoelen, leerstijlen en de inzichten uit het onderwijskundig concept samengesteld. In deze paragraaf volgt een systematische doorloop van de afzonderlijke boekjes.

4.4.1 Fantasie

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Ze gaan in dit boekje onderzoeken hoe zij fantaseren bij muziek. De eerste opdracht is meteen een luister- en doe-opdracht, wat de leerlingen actief en oriënterend met de stof aan het werk zet.

Op pagina 3 (luisteren) gaan leerlingen aan de slag met het beluisteren van audiofragmenten. Ze hebben nu ook kennism gemaakt met twee van de symbolen: het play-tekentje en het symbool voor het te beluisteren audiofragment. Leerlingen koppelen hier een plaatje aan een fragment. Door ze te laten kiezen, hoeven leerlingen de kennis hier nog niet zelf te creëren.

Op deze pagina wordt ook het Metropole Orkest geïntroduceerd. Leerlingen oefenen dan alvast met het luisteren naar de muziek van het orkest én het gericht luisteren naar muziekinstrumenten.

Op pagina 4 en 5 (doen) gaan leerlingen spelenderwijs aan de slag met een filmpje waarnaar ze kijken en luisteren. Ze oefenen hier met het horen, zien en vastleggen van de volgorde waarin iets gebeurt. Ze creëren ook zelf woorden die in de 'soep' passen. Het verhalende element van de heksen trekt de leerlingen dicht naar de stof toe. Op dezelfde pagina worden ze ook uitgedaagd om ritmes na te spelen, die op een filmpje voorgespeeld worden. Dat is laagdrempelig: ze hoeven zelf nog geen ritme te maken.

Op pagina 6 (luisteren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Een lid van het orkest vertelt in een filmpje over de instrumenten die hij bespeelt. Leerlingen tekenen de instrumenten, waardoor ook beeldmakers hier voldoening uithalen. Vervolgens kiezen ze steeds de juiste antwoorden: ze hoeven dus nog niet zelf een antwoord op te schrijven. Dat doen ze alleen bij het invullen van het paspoort. Ze schrijven wel zelf het instrument op dat het lid bespeelt. Dat vergroot hun kennis over het instrumentarium.

Op pagina 7 (luisteren) wordt het verschil tussen hoog en laag duidelijker voor de leerlingen. Ze kijken naar muzikanten die hoge en lage tonen spelen. Dan kruisen ze de juiste persoon aan.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt weer teruggegrepen op het thema van dit boekje: fantasie. Leerlingen beelden uit waarover de reus zingt en ze kleuren hem in. Deze creatieve opdracht prikkelt de fantasie en stimuleert de verbinding tussen muziek

en verbeelding. Op dezelfde pagina zingen leerlingen mee met een audiofragment, ontdekken ze de naam van een muziekinstrument en komen ze door middel van een raadsel het onderwerp van het volgende boekje te weten. Dat slaat een brug naar de rest van de boekjes en zorgt voor continuïteit in de leerlijn.

4.4.2 Mijn lijf

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Dit boekje gaat niet alleen over muziek over je lijf, maar over muziek maken met je lijf. Leerlingen gaan meteen aan de slag met een luisteropdracht, waarbij 'frequentie' centraal staat: ze tellen het aantal keer dat een woord voorkomt.

Op pagina 3 (zingen) leren leerlingen dat 'refrein' iets is dat vaker voorkomt in een liedje. Ze tellen het aantal keer dat dit fragment voorkomt. Natuurlijk zingen ze op deze pagina ook mee met het lied. Dat laat de stof dichterbij komen: ze ervaren het nu immers zelf en kunnen zelf aanvoelen dat ze bepaalde stukken meerdere malen zingen. Op de pagina zijn leerlingen vooral bezig met omcirkelen en met zingen, waardoor schrijven wat meer op de achtergrond komt en de stof hier toegankelijk is.

Op pagina 4 en 5 (doen) gaan leerlingen aan het werk met het onderwerp slagwerk. Ze vullen ontbrekende woorden in als ze naar een audiofragment luisteren, wat hun taalontwikkeling stimuleert. Ook luisteren ze naar een ritme en kiezen ze daarbij de juiste. 'Ritme' is hier nog een nieuw onderwerp, waardoor het laagdrempelig gebracht wordt door leerlingen te laten kiezen, bijvoorbeeld door middel van een meerkeuzevraag. Natuurlijk worden ook meer kinesthetisch lerende kinderen hier aan het werk gezet, door het ritme te laten klappen. De pagina wordt afgesloten met creatie-opdrachten, waarin ze de nieuwe kennis op het hoogste niveau toepassen. Ze verzinnen zelf ritmes en bedenken geluiden die je met je lichaam kunt maken. Door middel van een potlood wordt aangegeven dat ze deze ritmes op kunnen schrijven.

Op pagina 6 (leren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Een lid van het orkest vertelt in een filmpje over de instrumenten die hij bespeelt. Uit meerkeuzevragen kunnen leerlingen het juiste antwoord kiezen. Het paspoort vullen ze zelf in en de vragen worden afgesloten met een zelfbedachte vraag, die ze ook op moeten schrijven.

Op pagina 7 (leren) komen leerlingen meer te weten over de onderdelen van een drumstel en de speelwijze daarvan: met welk lichaamsdeel speel je de drums? Met een filmpje over ritmes worden leerlingen uitgedaagd zelf ook ritmes te spelen.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt weer terug-

gegrepen op het thema van dit boekje: muziek in je lijf. Die kennis wordt nu uitgebreid met muziek maken met je schoenen. Door middel van een filmpje ontdekken ze dit. De nieuwe instrumenten die leerlingen hebben leren kennen worden getoetst door middel van een woordspel: koppel de juiste woorddelen aan elkaar. Ze komen door middel van een raadsel het onderwerp van het volgende boekje te weten.

4.4.3 Dagje uit

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Dit boekje gaat over muziek in de wereld. Leerlingen worden door te bewegen uitgedaagd om hun gedachten hierover te delen. Ze ontdekken emoties bij audiofragmenten, door herkenbare emoticons/smiley's aan te kruisen. Ook oefenen ze met zingen in verschillende emoties. Zo ontdekken ze gevoel in muziek.

Op pagina 3 (doen) gaan leerlingen aan de slag met het verband tussen reizen, beweging en plekken. Welke muziek past daarbij? Ze gaan zelf geluid maken. De opdracht wordt afgesloten met een creatievraag: ze creëren zelf een plek waarbij een bepaald geluid past.

Op pagina 4 (luisteren) gaan leerlingen aan de slag met muziek die in pretparken te horen is. Ze beluisteren een audiofragment en kiezen daarbij de juiste afbeelding. Deze opdracht is laagdrempelig en wordt op de volgende pagina verder uitgewerkt. Op pagina 5 (luisteren) mogen leerlingen bij een audiofragment zelf een attractie tekenen. Dat stimuleert hun creativiteit en maakt de opdracht toegankelijk, ook voor taalzwakke leerlingen. Op pagina 5 oefenen leerlingen ook met gericht luisteren door aan te kruisen welk instrument ze horen in een audiofragment.

Op pagina 6 (leren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Een lid van het orkest vertelt in een filmpje over de instrumenten die ze bespeelt. Dit paspoort begint met een open vraag, waardoor leerlingen nu zelf wat meer moeten schrijven. Lastiger onderwerpen, zoals de speelwijzen van de viool, worden behandeld in meerkeuzevragen.

Op pagina 7 (leren) komen leerlingen meer te weten over de onderdelen van een viool. Ze vullen daar de juiste onderdelen op de juiste plaats in. Deze opdracht is ook evaluerend: 'Heb je goed opgelet?' Op dezelfde pagina oefeningen leerlingen ook met gericht luisteren naar bijvoorbeeld de snelheid, de lengte van de toon en de emotie die erin ligt. De pagina wordt afgesloten met een smaakvraag: 'Welk muziekje zou jij nog een keer willen horen?' Het antwoord op deze smaakvraag moeten leerlingen ook beargumenteren.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt weer teruggegrepen op het thema van dit boekje: uitjes. Leerlingen

gaan aan de slag met een creatieve verwerkingsopdracht die vooral beeldend van aard is: ze maken een kijkdoos. In een puzzel ontdekken leerlingen de namen van instrumenten. De pagina wordt afgesloten met een raadsel waardoor het onderwerp van het volgende boekje duidelijk wordt.

4.4.4 Zingen + swingen

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Dit boekje gaat over muziek en beweging. Leerlingen worden nieuwsgierig gemaakt door ze te laten terugdenken aan een eigen ervaring: stil blijven zitten bij een vrolijk deuntje. Op deze pagina kijken leerlingen naar een filmpje, waardoor ze meer leren over het genre musical, waarin muziek en beweging altijd gecombineerd worden. Ze beantwoorden ook een smaakvraag ('Wat vind je van de musical?') waardoor de stof meer 'eigen' wordt. Leerlingen die al eerder een musical gezien hebben, worden gestimuleerd daaraan terug te denken door deze musical te beschrijven of te verbeelden.

Op pagina 3 (luisteren) gaan leerlingen gericht luisteren naar musicalmuziek die het Metropole Orkest maakt. Ze kijken naar een filmpje waarbij ze vragen beantwoorden over emoties, de samenstelling van het koor, het begin van het refrein (dus de structuur van het lied) en het aantal solisten. Hierdoor leren ze op verschillende manieren gericht naar muziek te luisteren en leren ze nieuwe begrippen. De pagina wordt afgesloten met zelf zingen.

Op pagina 4 en 5 (doen) gaan leerlingen aan de slag met het luisteren van een lied. Ze lezen daarbij de tekst mee. Ze moeten de juiste woorden invullen en dus nauwkeurig luisteren naar de songtekst. Vervolgens gaan ze hiermee aan de slag: ze zingen het lied in twee groepen. Daarmee oefenen ze samen zingen. De stof uit boekje 2, over muziek maken met je lijf, wordt hier teruggehaald door leerlingen te stimuleren geluid te maken met hun lijf.

Op pagina 6 (leren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Twee leden van het orkest vertellen in een filmpje over de instrumenten die ze bespelen. De paspoorten beginnen met een open invulvraag. Uit meerkeuzevragen kunnen leerlingen het juiste antwoord kiezen. De instrumenten van de leden vullen leerlingen ook hier zelf in.

Op pagina 7 (luisteren) leren leerlingen meer over een ander musicallied. Hierin ontdekken ze het begrip 'toonladders'. Met het potlood wordt aangegeven dat ze hier ook zelf iets in gaan vullen. In een filmpje leren ze 'handzingen'. In een test ontdekken leerlingen hoeveel ze weten over toonladders.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt teruggegrepen

op het thema van dit boekje: musical. Leerlingen kiezen uit een grote woordwolk welke woorden er bij het thema musical horen. De pagina wordt afgesloten met een raadsel waaruit naar voren komt waar het volgende boekje over gaat. Op pagina 8 wordt ook de populaire musical Dolfje Weerwolfje aangehaald, die leerlingen misschien al zullen kennen en die dus voor herkenning zal zorgen.

4.4.5 Naar de maan

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Dit boekje gaat over ruimte-muziek: muziek die een beetje anders is dus. Leerlingen gaan aan de slag met beweging, maar eerst luisteren ze naar een liedje. Ze omcirkelen woorden die in het liedje voorkomen en kiezen welke emotie daar volgens hen het beste bij past. Op de pagina wordt ook teruggegrepen op de onderwerpen 'toonladders' en 'toonhoogte'. Leerlingen kiezen welke grafische notatie daar het beste bij past. Ook creatieve leerlingen die meer beelddenken kunnen op deze pagina hun ei kwijt: de opdracht wordt afgesloten met een tekening van de wezens uit het lied.

Op pagina 3 (luisteren) gaan leerlingen bezig met het onderwerp 'filmmuziek'. Ze kijken naar een filmpje van muziek die past bij Star Wars. Ze kiezen daarbij welke instrumenten ze gehoord of gezien hebben. De vervolgvraag is open: nu moeten ze zelf de naam van het instrument opschrijven. Leerlingen worden getraind in het nauwkeurig luisteren en het onderscheiden van instrumenten die tegelijkertijd spelen. Ook de sfeer van het stuk komt aan bod net als de samenstelling van het orkest: ook de dirigent krijgt een plaats in deze opdracht. De opdracht wordt afgesloten met een persoonlijke smaakvraag: 'Welk instrument zou je willen spelen?'

Op pagina 4 en 5 (doen) gaan leerlingen aan de slag met verschillende doe-opdrachten over de ruimte. Daarin trainen ze hun helikopterview, die tegen het einde van de lessenreeks belangrijk wordt. Ze koppelen dus instrumenten aan de juiste instrumentenfamilie: strijkers, blazers of slagwerk. Ook tekenen ze een eigen planeet: ze denken dus ook zelf na over een categorisering. De pagina's worden afgesloten met een doe-opdracht in het ruimtethema: leerlingen gaan elektronische ruimtemuziek maken.

Op pagina 6 (leren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Een lid van het orkest vertelt in een filmpje over de instrumenten die hij bespeelt. Uit meerkeuzevragen kunnen leerlingen het juiste antwoord kiezen. Het paspoort vullen ze zelf in en de vragen worden afgesloten met een zelfbedachte vraag, die ze ook op moeten schrijven. In deze opdracht staan blaasinstrumenten centraal. Leerlingen leren meer over een instrumentenfamilie, maar ook over de specifieke blaasinstrumenten die daarbij horen.

Op pagina 7 (luisteren) gaan leerlingen oefenen met nauwkeurig luisteren naar twee instrumenten die gelijktijdig spelen. Ze kruisen dan aan welke instrumenten ze hebben gehoord. Maar ze letten ook op de volgorde waarin de instrumenten spelen. Ook speelwijze komt op deze pagina aan bod: dat begrip komt voor in een smaakvraag over welke manier leerlingen het mooist vonden klinken.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt weer teruggegrepen op het thema van dit boekje: ruimte en muziek. Ze kijken een filmpje, zingen mee en kijken weer van grote hoogte op de opgedane kennis: ze kiezen welk instrument niet bij een set instrumenten hoort. Daarmee overzien ze de stof. Leerlingen komen door middel van een raadsel het onderwerp van het volgende boekje te weten.

4.4.6 Overal muziek

Op de voorkant van het boekje wordt door middel van woorden en illustraties duidelijk gemaakt waar het thema over gaat en welke thema's er naar voren komen. Ook kan een leerling op de voorkant zijn of haar naam schrijven, zodat het boekje echt een persoonlijk document wordt.

Op de binnenflap wordt aangegeven wat er in het boekje aan de orde komt (in leerlingtaal). Dit boekje gaat over muziek uit andere landen en muziek in andere talen: wereldmuziek dus. Leerlingen gaan daarmee aan de slag door te bewegen: ze kijken naar drie verschillende dansen en beantwoorden dan een smaakvraag: welke dans vonden ze het leukst?

Op pagina 3 (bewegen) gaan leerlingen kijken naar filmpjes waarin muziek en dans centraal staan. Ze komen ook hier weer in beweging en gaan een stoelelendans doen. Dat activeert de leerlingen en zet zeker leerlingen die kinesthetisch leren actief aan de slag met het onderwerp dans en muziek. De pagina wordt afgesloten met een opdracht over een liedje waarbij leerlingen zelf moeten beschrijven waar het over gaat.

Op pagina 4 en 5 (doen) gaan leerlingen aan het werk met liedjes uit verschillende landen. De voorkennis wordt aangewakkerd met het onderwerp slaapliedjes: dat kent immers bijna iedereen. Ze luisteren naar een liedje en vullen een invulvraag in. Dan gaan ze beter kijken naar de tekst van de liedjes en hoeveel ze daarvan herkennen. Ze luisteren ook naar de talen die ze (denken te) horen. Omdat veel woorden toch te herkennen zijn, zal dit voor een succesgevoel zorgen. Op veel scholen wordt al vroeg Engels gegeven en die kennis kunnen leerlingen toepassen bij het beluisteren van het liedje 'Ik leer Engels'. De kennis die niet aangesproken is, wordt verwerkt bij het beantwoorden van de vraag: 'Ken je nog meer Engelse woorden? Schrijf ze op!' Leerlingen zingen op deze pagina ook met de liedjes mee en maken daarbij gebaren.

Op pagina 6 (leren) staat het Metropole Orkest weer centraal. Een lid van het orkest vertelt in een filmpje over de instrumenten die hij bespeelt. Uit meerkeuzevragen kunnen leerlingen het juiste antwoord kiezen. Ook leren leerlingen op deze pagina meer over

'jammen': daar kijken ze een filmpje over en ze worden ook uitgedaagd om mee te doen.

Op pagina 7 (leren) ontdekken leerlingen wat percussie nu eigenlijk is en hoe eenvoudig het eigenlijk is om zelf percussie te verzorgen. Ze bekijken een filmpje en bedenken daar een ritme bij. Dat voeren ze samen met de klas uit, waardoor leerlingen goed op moeten leren letten om samen te werken.

Op pagina 8 (tips en puzzels) wordt weer terugge-

grepen op het thema van dit boekje: wereldmuziek en percussie. Leerlingen gaan zelf een trommel knutsen. Hun kennis over instrumenten wordt geëvalueerd door raadsels op te lossen. De lessenreeks wordt op de achterkant van dit boekje afgesloten met een lijstje met liedjes: 'Welke liedjes in een andere taal ken jij?' De kennis uit de boekjes wordt meegenomen naar huis door leerlingen aan te moedigen het hier niet alleen met de klas over te hebben, maar ook met familie.

De activiteiten in de boekjes zijn als volgt in te delen:

	Boekje 1	Boekje 2	Boekje 3
1	Aanspreken	Aanspreken	Aanspreken
2	Vooruitblikken en luisteren	Vooruitblikken en luisteren	Vooruitblikken en bewegen
3	Luisteren	Zingen	Doen
4	Doen	Doen	Luisteren
5	Doen	Doen	Luisteren
6	Luisteren	Leren	Leren
7	Luisteren	Leren	Leren
8	Tips en puzzels	Tips en puzzels	Tips en puzzels

	Boekje 4	Boekje 5	Boekje 6
1	Aanspreken	Aanspreken	Aanspreken
2	Vooruitblikken en leren	Vooruitblikken en bewegen	Vooruitblikken en bewegen
3	Luisteren	Luisteren	Bewegen
4	Doen	Doen	Doen
5	Doen	Doen	Doen
6	Leren	Leren	Leren
7	Luisteren	Luisteren	Zingen
8	Tips en puzzels	Tips en puzzels	Tips en puzzels

Er is steeds een balans gevonden tussen passief en actief bezig zijn. Om leerlingen vertrouwd te maken met een nieuw onderwerp of een nieuwe muziekstijl, gaan ze daar eerst op verschillende manieren mee aan de slag, bijvoorbeeld door nauwkeurig te luisteren, of juist door te bewegen of informatie te verwerken. Vervolgens komen er opdrachten aan bod waarin 'leren', 'doen', 'zingen' en 'luisteren' centraal staan. In elk boekje is een interview met een muzikant uit het orkest te vinden. Leerlingen kijken een filmpje en vullen de vragen in. Dat maakt de muziek persoonlijk en begrijpelijk voor de leerlingen. De boekjes eindigen met een vooruitblik naar het volgende boekje: door een raadsel op te lossen kunnen ze het onderwerp alvast raden.

4.5 Online materiaal

Bij *Metropole op School* hoort een uitgebreide online omgeving. Per themaboekje zijn daarop extra's te vinden. Leerlingen kunnen er liedjes beluisteren en bekijken die in de werkboekjes genoemd worden, maar ze vinden er ook educatieve games, weetjes en filmpjes met uitleg. Na het doorwerken van een boekje kunnen leerlingen er ook een test maken.

Op de website zijn ook werkbladen te vinden, bijvoorbeeld om iets uit te kunnen knippen. Docenten vinden er ook verdiepingsopdrachten en in de hogere klassen (groep 5/6 en 7/8) hulp bij het beoordelen van producten van leerlingen, in de vorm van beoordelingsformulieren.

5. Onderwijskundig concept

Het onderwijskundig concept voor de boekjes sluit naadloos aan bij de identiteit van het Metropole Orkest. In het lesmateriaal wordt vanuit authentiek klinkend materiaal gewerkt naar een bredere blik op muziek, waardoor er met behulp van het muzikale materiaal van het Metropole Orkest gewerkt wordt naar de streefniveaus muziek zoals SLO ze vaststelde. In het materiaal komen de competenties van groep 3/4 uitgebreid aan de orde.

Het onderwijskundig concept achter de boekjes is samengesteld naar de volgende inzichten:

- Een optimale **aansluiting** bij de belevingswereld van jongeren in de leeftijd van 7 tot 11 jaar.
- Een doordachte **mix** van actief bezig zijn met muziek en luisteren naar muziek.
- Een heldere **opbouw** in de boekjes.
- Aansluiten bij het bestaande **culturele veld**.
- Verwerken van **21e eeuwse vaardigheden**
- Lesmateriaal aanbieden in een passende **vorm**.
- Aansluiten bij verschillende **leerstijlen**.

5.1 Aansluiten bij de belevingswereld

De boekjes (de vormgeving, de opdrachten en de leerinhoud) sluiten steeds aan bij de belevingswereld van de leerlingen. Er wordt gebruikgemaakt van moderne en herkenbare muziek. De opdrachten zijn in een aansprekende vormgeving gegoten (waarover meer in 5.6). Ook de onderwerpen haken in op de interesses van kinderen tussen de 5 en 9 jaar oud. Het noemen van voor leerlingen bekende artiesten (zoals meneer Aart) en het schetsen van herkenbare situaties

(onderweg in de auto) zorgen voor transfer tussen de opdrachten en de leefwereld van leerlingen, waardoor hun motivatie vergroot wordt en de relevantie van de lesstof toeneemt (Beter Onderwijs Nederland, 2011).

Daarnaast laat de methode kinderen op een zeer toegankelijke manier met muziek in contact komen. Door slim gebruik te maken van onderwerpen als bodysounds wordt muziek uit de leerling zelf gehaald, waardoor er geen kloof ontstaat tussen de leerstof en de leerling.

5.2 Een doordachte mix

In de opdrachtenboekjes worden verschillende leeractiviteiten gemixt. Leerlingen wordt gevraagd te luisteren (passief), te doen (actief), te leren (passief) en te bewegen (actief). Hierdoor ontstaat er een mooie mix tussen opdrachten die geschikt zijn voor verschillende leerstijlen. Leerlingen die concreet-praktisch denken, zijn gebaat bij doe-opdrachten. Leerlingen die abstract-theoretisch denken, vinden het juist prettig om na een luisteropdracht zelf aan de slag te gaan (Kaldewey, 2007). Beslissers vinden het leuk om iets vast te leggen, terwijl dromers een opdracht waarin de visualisering van een muziekstuk centraal staat, zullen kunnen waarderen. Het algemene uitgangspunt is dat muziek ervaren moet worden. Dat betekent echter niet dat er alleen praktische opdrachten in de boekjes staan: er staan ook opdrachten in voor leerlingen die liever van een afstandje naar muziek kijken (onder het kopje 'leren'). Het beluisteren van muziek speelt een grote rol in de boekjes, maar ook actief muziek maken komt steeds terug. Dat heeft ook een positievere impact op de hersens van kinderen dan alleen passief luisteren naar muziek (Mieras, 2012).

5.3 Heldere opbouw

Elk boekje begint met een vooruitblik op het betreffende boekje. Daarin worden ook de doelen van het boekje in de vorm van can-do-statements gepresenteerd. Leerlingen krijgen zo een vooruitblik op wat ze gaan doen, zien de context van het boekje en bovendien beklijft de kennis beter omdat van tevoren gespecificeerd is wat er geleerd wordt.

De opbouw varieert per boekje, maar de boekjes komen overeen in het feit dat ze allemaal beginnen met het onderdeel luisteren. Er wordt steeds gestart met klinkend materiaal. Dat staat in elk boekje centraal en met behulp hiervan worden leerlingen nieuwsgierig gemaakt. Op het onderdeel 'luisteren' volgen opdrachten binnen de domeinen 'bewegen', 'doen', 'leren' of 'zingen'. Kennis uit vorige opdrachten wordt daarbij steeds meegenomen en op een andere manier toegepast.

Binnen de opdrachten is ook gezorgd voor een doordachte opbouw: leerlingen worden door middel van toegankelijke vragen naar de stof toe geleid. Dat betekent dat er vaak gestart wordt met meerkeuzevragen of reproductievragen. Vragen van een hoger niveau verlangen bijvoorbeeld toepassing, analyse of creatie van leerlingen (Expertisecentrum Kunsttheorie, z.d.).

5.4 Aansluiten bij het bestaande culturele veld

Er wordt gebruikgemaakt van bestaande muziek van het Metropole Orkest in plaats van speciaal voor deze methode geschreven muziek. Dit authentieke materiaal draagt bij aan de motivatie van leerlingen en de leerresultaten (Taalunieversum, z.d.). Daardoor treedt er een verbinding tussen de school en de maatschappij op, waardoor het geleerde ook buiten de school wordt toegepast (Haanstra, 2011).

Authentiek materiaal vormt in het lesmateriaal de basis voor het leerproces: het nodigt uit om verder onderzocht te worden. De methode is hiermee ook verankerd in de bestaande culturele wereld (Handreiking muziekonderwijs 2020, 2014). Het lesmateriaal maakt effectief gebruik van de bestaande infrastructuur op het gebied van muziek door steeds een andere uitvoering van een populair muziekstuk centraal te stellen. Daarmee wordt dit cultureel erfgoed met behulp van het lesmateriaal beschikbaar gemaakt voor een groot publiek. Leerlingen die meer willen weten over het Metropole Orkest kunnen hun leerproces bovendien na het afronden van het lesmateriaal voortzetten door uitvoeringen van het MO te bezoeken.

5.5 Verwerken van 21e eeuwse vaardigheden

21e eeuwse vaardigheden komen in cultuureducatie ruimschoots aan bod (Windesheim, 2015).

Deze vaardigheden zijn:

- Creativiteit: het bedenken van nieuwe ideeën en deze kunnen uitwerken en analyseren.
- Kritisch denken: het kunnen formuleren van een eigen, onderbouwde visie of mening.
- Probleemoplosvaardigheden: het (h)erkennen van een probleem en tot een plan kunnen komen om het probleem op te lossen.
- Communiceren: het efficiënt en effectief overbrengen en ontvangen van een boodschap.
- Samenwerken: het gezamenlijk realiseren van een doel en anderen daarbij kunnen aanvullen en ondersteunen.
- Digitale geletterdheid: het effectief, efficiënt en verantwoord gebruiken van ICT.
- Sociale en culturele vaardigheden: het effectief kunnen leren, werken en met mensen met verschillende etnische, culturele en sociale achtergronden.
- Zelfregulering: het kunnen realiseren van doelgericht en passend gedrag (SLO, z.d.).

Deze vaardigheden komen in het lesmateriaal op verschillende manieren aan bod. De creativiteit van leerlingen wordt gestimuleerd aan de hand van vrije en open opdrachten. Leerlingen leren hun creativiteit op verschillende manieren te uiten: zowel beeldend als muzikaal als op het gebied van taal of dans.

Leerlingen geven in de opdrachten niet zomaar hun mening: ze moeten er een argument bij bedenken (een antwoord op de 'waarom'- of 'hoe komt dat'-vraag). Op die manier leren leerlingen kritisch denken. Door de vragen dicht bij hen te houden (door 'smaakvragen' te stellen) blijft het formuleren van een antwoord toegankelijk.

In de thema's staat muziek als communicatiemiddel centraal. Er wordt bijvoorbeeld benadrukt dat een liedje een bepaalde sfeer of emotie wil overbrengen. Leerlingen wordt gevraagd te deduceren wat dat dan zou kunnen zijn. Bovendien formuleren ze zelf een boodschap bij een gegeven emotie of onderwerp, waardoor ze het verpakken van een boodschap (coderen) leren onderscheiden van het decoderen van een boodschap (ontvangen).

In de boekjes zijn veel opdrachten opgenomen waarin leerlingen in groepjes samenwerken. Hierbij zullen leerlingen ondervinden dat ze verschillende ideeën hebben over bijvoorbeeld het maken van een ritme. Door leerlingen een duidelijke opdracht te geven, zullen ze doelgericht aan het werk gaan waarbij ze leren om effectief samen te werken.

Muziek laat grenzen vervagen, ook op het gebied van tijd of cultuur. In de opdrachten ontstaat een bredere blik op de maatschappij, door muziek in de tijd te plaatsen. Leerlingen leren daardoor empathie en inlevingsvermogen ontwikkelen voor andere tijden en culturen.

Tot slot komt zelfregulering in de opdrachten aan bod: leerlingen leren samen met de leerkracht te bepalen welke opdrachten er wanneer uitgevoerd zullen worden. Dat draagt bij aan metacognitieve vaardigheden als plannen en reflecteren.

De digitale geletterdheid van leerlingen wordt ook gestimuleerd door een uitgebreid online platform dat bij de themaboekjes hoort. Hierop kunnen leerlingen extra's vinden, zoals opdrachten waarbij samengespeeld wordt met een muzikant uit het orkest. Ook zijn er filmpjes, audiofragmenten, quizen en weetjes te vinden.

5.6 Lesmateriaal aanbieden in een passende vorm

Omdat het lesmateriaal geschikt moet zijn voor een jonge doelgroep, moet het materiaal aansluiten bij de leefwereld van de kinderen. Daarom is gekozen voor boekjes (in plaats van een werkboek). Doordat leerlingen hun persoonlijke gegevens op de cover kwijt kunnen, ontstaat na het invullen een soort egodocument dat voor iedereen persoonlijk is. Het lesmateriaal kan daardoor een langer en breder effect hebben: de boekjes zullen bewaard worden en getoond worden aan anderen (ouders, bijvoorbeeld).

De thema's bieden plaats aan veel verschillende werkvormen en informatiedragers. Leerlingen worden uitgedaagd om hun kennis toe te passen en hun mening te geven in invuloefeningen, creatieve opdrachten, quizen en actieve doe-opdrachten. Informatie wordt gegeven in tekstblokken, kaders, lijstjes met tips en cartoons.

In de vormgeving is rekening gehouden met de doelgroep. De boekjes zijn allemaal in andere kleuren vormgegeven om een duidelijk verschil tussen de verschillende boekjes te creëren. De basis voor het kleurengamma is gebaseerd op het logo van het

Metropole Orkest. Door de gekleurde vlakken met foto's te combineren, ontstaat een dynamisch geheel. Omdat de kleuren per boekje verschillen, onderscheiden de boekjes zich duidelijk van elkaar. De lettertypes van de tekstblokken en de lijstjes zijn gekozen met het oog op leesbaarheid (ook voor leeszwakke of dyslectische leerlingen). De leesbaarheid is ook verhoogd door langere woorden te splitsen in lettergrepen. De koppen trekken de aandacht en zetten een speelse sfeer neer. De speelsheid gaat niet ten koste van de leesbaarheid, omdat het lettertype groot is.

Het swingende karakter van het Metropole Orkest komt ook in de boekjes terug: er wordt weinig gewerkt met vaste kaders of indelingen, en veel illustraties en opdrachten staan weliswaar overzichtelijk, maar kriskras over de pagina verspreid. Ook het logo (de ronde bolletjes) is steeds terug te zien, waardoor het karakter van het lesmateriaal en het Metropole Orkest steeds zichtbaar blijft.

Op de cover van elk boekje kunnen leerlingen hun naam noteren. Dat vergroot het eigenaarschap van de leerling over het leerproces (Ebbens & Ettehoven, 2009). Op de cover is bovendien een grafische weergave te zien van de onderwerpen die in dit boekje aan bod zullen komen. Dat geeft een vooruitblik op de inhoud. De abstracte vorm ervan inspireert leerlingen en maakt het openen van het boekje voor hen aantrekkelijk. Op de voorkant van elk boekje staat de titel van het deel en de naam van de leerlijn, *Metropole op School*.

Bovenaan elke pagina staat de gevraagde activiteit van de leerlingen ('luisteren', 'leren', 'doen'...). Die duiden aan waar de opdrachten over zullen gaan. De illustraties spelen daarin mee, net als de vragen die op veel bladzijdes gesteld worden. De stippellijntjes zullen leerlingen stimuleren om direct aan de slag te gaan en zelf een antwoord in te vullen.

Met potloden wordt hier en daar aangegeven dat leerlingen hier een potlood bij de hand moeten hebben omdat ze iets moeten invullen, tekenen of schrijven. Door een play-knopje in te voegen, weten leerlingen dat ze naar een filmpje gaan kijken. Bij een icoontje van een koptelefoon gaan leerlingen luisteren naar een muziekfragment.

Bolletjes met de woorden 'Tip', 'Weetje' en 'Extra' plaatsen de opdrachten en de lesboekjes in een breder perspectief: leerlingen worden hier bijvoorbeeld getipt over ander materiaal of alternatieve opdrachten. Bij 'Extra' staan verdiepingsopdrachten of stof tot nadenken. Aanvullingen op die verdiepingsopdrachten zijn online te vinden.

5.7 Aansluiten bij verschillende leerstijlen en niveaus

Door de diversiteit in opdrachten en onderwerpen een grote rol te laten spelen, sluiten de opdrachten aan bij verschillende leerstijlen. Daarbij is er een onderscheid gemaakt tussen de leerstijlen van Kolb (dromer, denker, doener, beslisser) en andere verschillen, bijvoorbeeld tussen visueel, auditief en kinesthetisch leren. Leerlingen krijgen informatie op

verschillende manieren aangeboden: via beeld, geluid en door het te doen. Ook wordt de nieuwe kennis op verschillende manieren getoetst: door reproductie, toepassing en door het inzicht aan te spreken.

6. Doelgroep van de lessenserie

De doelgroep van het materiaal van *Metropole op School* bestaat uit basisschoolleerlingen. De boekjes voor groep 3/4 zijn geschikt voor leerlingen tussen de 5 en 9 jaar. De boekjes sluiten aan bij de lessensreeks voor groep 5/6, groep 7/8 en tenslotte op de kerndoelen in het voortgezet onderwijs. Ze borduren voort op het materiaal dat gemaakt is voor groep 1/2. Door de vormgeving aan te passen, aan te sluiten bij de competenties per leerjaar zoals SLO die geformuleerd heeft, passende muziek te kiezen en leerlingen op verschillende niveaus te zelfstandig te laten werken of met stof bezig te laten zijn, is *Metropole op School* geschikt gemaakt voor alle leeftijdsgroepen in het primair onderwijs.

7. Materiaal

Het materiaal van de leerlijn bestaat per leerjaar uit diverse onderdelen:

- Zes themaboekjes
- Een digitaal platform met video- en geluids-materiaal, verdiepingsopdrachten, extra opdrachten en aanvullend materiaal
- Docentenhandleidingen per boekje

Literatuurlijst

Beter Onderwijs Nederland (z.d.). Realistisch rekenen en transfer. Gedownload van <http://www.beteronderwijsnederland.nl/content/realistisch-rekenen-en-transfer> op 4 februari 2015.

DOOR! (z.d.). Masterplan Muziekonderwijs Limburg. Gedownload van <http://www.nieuwenor.nl/nieuws/102> op 4 februari 2015.

Ebbens, E., Ettehoven, S. (2009) *Effectief leren*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Expertisecentrum kunsttheorie (z.d.). De herziene taxonomie van Bloom. Gedownload van http://www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/bloom.pdf op 4 februari 2015.

Fluxus (z.d.). Muziek Maakt School. Gedownload van <http://www.fluxus.nl/13-onderwijs/169-muziek-maakt-school> op 4 februari 2015.

Green, L. (2005). De waarde van populaire muziek voor andere muziekgenres in het muziekonderwijs op school. *Cultuur + Educatie* 31 (11), 64 - 90.

Haanstra, F. (2011). Authentieke kunsteducatie. Een stand van zaken. *Cultuur + Educatie* 31 (11), 8 - 38.

Handreiking muziekonderwijs (2014). Rijksoverheid. Gedownload van www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/10/24/handreiking-muziekonderwijs-2020/handreiking-muziekonderwijs-2020.pdf op 4 februari 2015.

Kaldeway, J. (2007). Leerstijlen, dan wel denkstijlen als uitgangspunt voor vakdidactische ontwikkeling. *Levende Talen Tijdschrift* 8 (1), 11 - 22.

Kernvisie Methode (z.d.). *Leerstijlen*. Gedownload van <http://www.kernvisiemethode.nl/onderwijs/leerstijlen-onderwijs> op 6 februari 2015.

Kolb, D. (1978). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall.

Metropole op School (z.d.). Leerlijn Metropole op School. Gedownload van <http://www.metropoleop-school.nl/> op 8 februari 2015.

Metropole Orkest (z.d.). Het Metropole Orkest. Gedownload van <http://www.mo.nl/het-orkest/> op 4 februari 2015.

Metropole Orkest (z.d.). Businessplan Metropole Orkest. Gedownload van <http://www.mo.nl/wp-content/uploads/2014/04/Businessplan-MO.pdf> op 4 februari 2015.

Mieras, M. (2012). Wat muziek doet met kinderhersenen. Jeugd Cultuur Nederland Fonds. Gedownload van <http://www.mieras.nl/live/links/muziek%20en%20kinderhersenen.pdf> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Blooms taxonomie, stimulerend signaleren, informatiepunt onderwijs en talentontwikkeling (SLO). Utrecht: SLO. Gedownload van <http://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Digitale geletterheid. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://www.slo.nl/downloads/documenten/digitale-geletterdheid-en-21e-eeuwse-vaardigheden.pdf> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://kunstzinnigeorientatie.slo.nl> op 4 februari 2015.

SLO (z.d.). Zone van naaste ontwikkeling. Utrecht: SLO. Gedownload van <http://www.slo.nl/primair/themas/jongekind/lexicon/Zone/> op 4 februari 2015.

Van Schilt-Mol, T., Mariën, H. Van Vijfeijken, M. en Broekmans, A. (2012). Muziekeducatie in het primair onderwijs. Een kwantitatieve en kwalitatieve verkenning van de stand van zaken. *Muziek Telt*. Gedownload van <http://www.orkestindeklas.nl/2826/nl/muziek-educatie-in-het-primair-onderwijs> op 4 februari 2015.

Studiekring (z.d.). Verschillende leerstijlen, verschillende manieren van leren: studietips. Utrecht: Studiekring. Gedownload van <http://www.studiekring.nl/studietips/verschillende-leerstijlen-verschillende-manismieren-van-leren> op 4 februari 2015.

Taalunieversum (z.d.). Authentiek materiaal in de klas. Gedownload van http://taalunieversum.org/agenda/440/authentiek_materiaal_in_de_klas/ op 4 februari 2015.

Universiteit van Nederland (z.d.). Muziek maakt slim. Gedownload van <http://www.muziekmaaktlim.nl/onderzoeken.html> op 4 februari 2015.

Van Tetering, M. en Wassink, L. (2014). Een wetenschappelijk overzicht: positieve effecten van muziekonderwijs op de maatschappij en bedrijven. Maastricht: Unipartners.

Windesheim (z.d.). Cultuureducatie helpt kinderen bij verwerven 21e eeuwse vaardigheden. Gedownload van <http://www.windesheim.nl/over-windesheim/nieuws/2015/januari/cultuureducatie-helpt-kinderen-bij-verwerven-21e-eeuwse-vaardigheden/> op 4 februari 2015.

Colofon

De leerlijn *Metropole op School* is ontwikkeld voor het Metropole Orkest door Young Crowds. Niets uit de uitgaven behorende bij de leerlijn (print & digitaal) mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van Metropole Orkest. De inhoud is auteursrechtelijk beschermd.

Medewerkers Metropole Orkest Marc Altink, Friederike Darius, Pieter Hunfeld, Sophie Koopmans, Jolien Plat, Big Ears productions. **Medewerkers Young Crowds** Henriëtte van der Mark, Roland Pelle, Claudia Lagermann (eindredacteur), Lisa van Bennekom (muziekredacteur, fotografie), Freek Koopmans en Jannelieke Schmidt (muziekdeskundigen), Françoise Giesen (onderwijskundig redacteur), Annemarie Dekker en Lennard Meijer (online specialisten), Mans Kuipers (corrector), Yvette van Diepen, Mariska Schotman en Tom van Staveren (art directors), Sanne Buur (traffic).